

Fangst og fiskeri ved isfjorden

Ældstetrinnet

Fangst og fiskeri ved isfjorden er én af i alt seks bøger, der ledsager isskosserne på Isfjordscentrets udstilling.

Fag

Tværfagligt – naturfagene og inuit religion, shamanisme

Læringsmål

- Eleverne opnår viden om flere hundrede år gamle fangstmetoder, metoder der stadig anvendes, men med mere moderne udstyr.
- De opnår en særlig viden om inuits oprindelige tro, herunder åndemanerens status og rolle og sagnet om *Havets Moder*.
- De opnår kendskab til, hvad fiskeriet betyder for livet i Isfjorden.

Organisering

Vi anbefaler, at eleverne arbejder i mindre grupper, parvis eller enkeltvis. Afhængigt af, hvad der passer bedst til den enkelte elev, og hvilke kompetencer der skal udvikles. Vær opmærksom på, at det ikke nødvendigvis er ens bedste ven, man arbejder bedst sammen med. Samarbejde mellem eleverne handler om netop samarbejde og ikke kun samvær.

Om materialet

Det digitale materiale er i Keynote-format. Er eleverne ikke fortrolige med dette format, kan materialet downloades i PowerPoint-format.

Forløbet omfatter tre trin:

- Introduktion til bogen *Fangst og fiskeri ved isfjorden*
- Arbejdet med de enkelte kapitler
- Efterarbejdet med diskussion af forløbet og eventuelt videre behandling af selvvalgte temaer.

Side til side vejledning

Bogen

Lad eleverne gå på opdagelse i *Fangst og fiskeri ved isfjorden*. Den er udgangspunkt for de opgaver eleverne skal arbejde med og den bog der henvises til i materialet. Bogen indeholder 5 kapitler. Hvert kapitel er inddelt i to eller tre afsnit.

Til hvert afsnit i bogen stilles nogle opgaver eleverne skal løse. Først er der en tekst de skal læse, og herefter nogle spørgsmål de skal arbejde med. Sidehenvisningerne til bogen og supplerende links kan hjælpe eleverne med at finde svar. Giv gerne plads til, at eleverne selv finder på flere spørgsmål.

Hvilken metode de anvender til deres svar på opgaverne, er afhængigt af hvad de er fortrolige med, eller om de måske skal lære en ny metode. Man kan vælge: tekst, lyd, billede og/eller tegning. Er der behov for yderligere plads til svarene, kan der tilføjes flere slides.

Hellefiskeri

Dette kapitel i materialet indeholder tre afsnit; der henvises til supplerende information her: [Qimmeq](#).

Mere end 300 års fiskeri efter hellefisk fra havisen

Lad eleverne studere billedet og tale med sidemakkeren om, hvad der foregår.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Liner blev før i tiden lavet af barder fra en bardehval. Hvad er en bardehval?
- Hvilken slags fisk er en hellefisk?
- Hvad kan man se på billedet på side 11 i bogen "Fangst og fiskeri ved isfjorden"?

Gennemgå eller genopfrisk forskellen på en bardehval og en tandhval. Tal desuden om at hvalen er et pattedyr, der lever under vand.

Hundeslæden

Eleverne ser et billede af et hundespand på tur i 2014. Lad eleverne tale om, hvor de tror personen på billedet er på vej hen eller har været.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvorfor er hundeslæden overlegen i forhold til andre transportmidler, når det kommer til jagt?
- Slædehunden er et arbejdsdyr. Hvad er et arbejdsdyr? Giv nogle eksempler.
- På side 16-17 i bogen ses et billede fra en tur der gik fra Ilulissat til Tasiilaq, hvor lang var den tur ca.?

Gennemgå eller genopfrisk arbejde med kortaflæsning. Tal desuden om hvordan dyr bruges; hvilke anvendelser kender I? F.eks. dyr der bruges som arbejdsdyr, kæledyr eller til at spise.

Jollefiskeriet i dag

Eleverne ser et billede af en masse joller i Ilulissat havn i 1933. Lad dem tale sammen om forskellen på det billede og billedet på side 19 i bogen.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvad kan grunden være til, at hellefiskeriet er faldet til fordel for rejefiskeriet?
- På side 20-21 i bogen er der billeder af fisk der bliver fanget med langline. Hvad er en langline?
- Hvor mange kroge kan der være på en langline?

Gennemgå eller genopfrisk begreberne *import* og *eksport*. Tal desuden om hvordan man ellers kan fiske, når man ikke bruger en langline.

Sælfangst

Kapitlet indeholder tre afsnit; yderligere information her: [sæler](#).

Sommerfangst fra kajak

På billedet ses en mand i en kajak i Isfjorden ca. år 1965. Lad eleverne tale om, hvad de tænker når de ser billedet. Lad dem desuden kigge på de to andre billeder, der er på side 26-27 i bogen. Hvad sker der på de tre billeder?

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvad brugte Saqqaq-folket som foretrukket fartøj og fangstredskab?
- Hvad er en fangstblære?
- Hvornår ankom Thule-folket?

Gennemgå eller genopfrisk de forskellige indvandringer i Grønlands historie.

Læs mere om de forskellige indvandringer [her](#).

Vinterfangst fra havisen

Eleverne ser en illustration af åndehulsfangst. Lad eleverne tale om hvad der sker på billedet.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- På side 30-31 i bogen er der to billeder som viser åndehulsfangst. Hvilken sælart kan man se?
- Hvordan fungerer en terssharpun?
- Beskriv forskellen på vinterfangst og sommerfangst.

Tal om at sæsonen for fiskeri fra havisen bliver forkortet år for år på grund af klimaforandringer. Gennemgå eller genopfrisk begreberne *klimaforandringer*, *drivhus-effekt*, *gletsjere* og *indlandsis*.

Læs mere om hvordan klimaforandringer mærkes i Grønland [her](#).

Brug af sælerne

Eleverne ser et billede af en kvinde der er ved at skrabe sælskind med en ulu i 1982. Lad eleverne tale om hvad man bruger sælskind til. Hvis de ikke ved det, kan de undersøge det på nettet.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Det er ikke kun kødet fra sælen der har været til gavn for inuit. Hvilke andre dele af sælen blev ellers brugt og til hvad?
- Hvad er en ulu?
- Undersøg de 5 forskellige sælarter og find ud af hvad forskellen er på dem

Gennemgå eller genopfrisk begreberne *art* og *tilpasning*.

Hvalfangst

Kapitlet indeholder tre afsnit; yderligere information her: [hvaler og klimaforandringer](#).

Fangst fra umiaq

Eleverne ser et billede af hvalfangst, umiaq og mænd i kajaker. Lad eleverne tale om, hvad der foregår på billedet og hvor mange forskellige arter, de kan se.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvad er en umiaq, og hvad blev den oftest brugt til?
- Hvornår gik man over til moderne bådtyper i stedet for umiaq?
- På side 36 er der et billede af en springpels – hvad er det?

Tal desuden om rollefordelingen dengang i forhold til fangst. Hvordan kan det perspektiveres til rollefordelinger i det samfund, vi lever i i dag?

Sassat – hvid- og narhvalfangst fra havisen

Eleverne præsenteres for begrebet *våger*. Lad dem tale om hvad det betyder. De kan bruge illustrationen, som også findes på side 40 i bogen, og de må gerne søge på nettet.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvad betyder 'sassat', og hvorfor mon fænomenet har fået netop det navn?
- Hvorfor er det sjældent at der forekommer sassat i dag?

- Hvilket fangstredskab benyttes, når hvalerne er samlet i vågen?

Tal om hvordan sasset og klimaforandringer hænger sammen. Gennemgå eller genopfrisk desuden begrebet *klimaforandringer*.

Brug af hvaler

På billedet ser eleverne garn der er knyttet af tråde fra hvalbarder. Lad eleverne undersøge på nettet, hvad man ellers brugte hvalbarder til.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvad kan man se på dette billede, som også findes på side 44 i bogen?
- Hvad skulle de europæiske hvalfangere bruge hvalen til?
- På side 42-43 i bogen ses et billede af en hval, der er blevet fanget. Hvilken hval er det?

På side 42-43 ser eleverne et billede af en narhval. Tal om hvilke forskellige hvalarter der findes i de grønlandske farvande. Gennemgå eller genopfrisk desuden begrebet *art*.

Shamanen og relationer mellem natur og menneske

Kapitlet indeholder tre afsnit; supplerende video: [Havets Moder](#).

Shamanen

Eleverne ser et billede af shamanen Maratse fra 1904. Lad eleverne tale om de kender andre religioner, hvor der benyttes en shaman, eller hvor man på en eller anden måde skaber forbindelse mellem den fysiske og den åndelige verden.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvad skulle angakkok bruge for at komme på sin rejse til den åndelige verden?
- Hvem skulle angakkok opsøge for at slippe fangstdyrene fri?
- Hvorfor skulle angakkok komme i trance, og hvad betyder det?

Gennemgå eller genopfrisk andre religioner hvor der er fokus på forbindelsen mellem den fysiske og den åndelige verden.

Sagnet om Havets Moder

Eleverne ser to billeder fra fortællingen om Havets Moder; der hvor hun fanger alle dyrene i sit hår på grund af bopladsens ugerninger, og hvor hun slipper dem fri efter at have mødt shamanen. Lad eleverne tale sammen om, hvilke ugerninger de tror, at bopladsen kan have foretaget sig.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvorfor holdt Havets Moders alle dyrene fanget?

- Hvilken historie fortæller billederne på side 51?
- Hvad skulle sagnet om Havets Moder sikre?

Tal desuden om, hvorfor et sagn som dette om Havets Moder er blevet til, og hvilket formål det tjener.

Sagnet om Vejrets Væsen

Eleverne har nu læst om Havets Moder og bliver her introduceret til Vejrets Væsen. Lad eleverne tale om, hvorfor mon de begge er mytiske væsener med en tæt kontakt til naturen.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvad er Silap Inua?
- Hvilket eksempel på tabu kan du læse om i bogen?
- På billedet kan du se en tromme, men hvad kan du ellers se? Billedet findes også på side 53 i bogen

Eleverne læser om det tabu, der lyder, at menstruerende kvinder skulle opholde sig i et telt væk fra bopladsen. Tal fælles om samfundssynet på menstruation både dengang og i dag.

Forberedelser til fangst

Kapitlet indeholder to afsnit; supplerende læsning: [amuletter](#).

Amuletter og ritualer

Eleverne ser et billede af en amulet af en falk. Lad dem tale sammen om de kender til andre amuletter, eller om de selv har nogle amuletter. Lad dem desuden tale om, i hvilken forbindelse de ville bruge eller allerede bruger amuletter. F.eks. til sport.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvordan opretholdt fangerne gode relationer med fangstdyrenes sjæle?
- Hvad kan en amulet være lavet af?
- Hvilket dyr er blevet lavet om til en amulet på side 57?

Tal desuden om hvorfor det var gavnligt at få gode relationer med fangstdyrenes sjæle, og hvorfor man gerne ville have noget af dyrets sjæl som en amulet. Er der nogle dyr, der er bedre end andre at have en god relation til?

Kvinden og dragten

Eleverne ser et billede af en helpels af sælskind. Lad dem tale om hvorfor man benyttede sælskind til tøj, og om hvad de kan se af dekorationer på tøjet.

Når de har læst teksten, skal de arbejde med følgende spørgsmål:

- Hvordan kunne kvinden tiltrække fangstdyrene?

- Hvorfor var en kvindes evne til at sy afgørende for hendes rolle i samfundet?
- Hvad er jakken på billedet lavet af? Billedet ses også på side 59 i bogen.

Tal med eleverne om bestemte kvinde- og manderoller i et samfund. Er der roller i det samfund, vi lever i i dag? Er det nemt eller svært at slippe ud af en rolle man er i?

Efterarbejdet

Lav en opsamling i klassen, hvor eleverne kommer med bud på hvad der undrede dem, og hvilket tema de fandt mest interessant.

Lad dem selv vælge et tema, de vil fordybe sig i. Bed dem om at begrunde hvorfor, og hvad de vil undersøge nærmere.

Lav en opsamling på tavlen/skærmen af elevernes valg af tema. Lad dem herefter arbejde gruppevis eller parvis med det valgte emne. Enkelte elever kan have behov for at arbejde alene.

Det kan anbefales at eleverne laver deres besvarelse som bog eller tegneserie. Egnete digitale formater er Book Creator og Pixton.

Kolofon

Undervisningsmaterialet til bogen *Fangst og fiskeri ved isfjorden* er udviklet til Isfjordscenteret i Ilulissat af Lotte Brinkmann og Daniella Maria Manuel, Anholt Læringsværksted.

Billedkreditering

Carsten Egevang: 14-15, 19, 21, 30-31

Danish Arctic Institute/Carsten Smidt: 36

Jette Bang/VISDA: 27

Gerhard Kleist: 40

Danish Arctic Institute/ ukendt fotograf: 11, 18, 26

Danish Arctic Institute / Sylvester Mathias Saxtorph: 12-13

Danish Arctic Institute/ Martin Lindsay: 16-17

Danish Arctic Institute/ Regitze Margrethe Søby: 33

Danish Arctic Institute/ Christan Kruuses samling: 37

Danish Arctic Institute/ Christian Vibe: 42-43

Danish Arctic Institute/ Th. N. Krabbe: 48

M2 film: 51

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu /Greenland National Museum and Archives / Grønlands Nationalmuseum & Arkiv: 44, 53, 56-57

Roberto Fortuna, Danmarkimi katersugaasivissuaq, Nationalmuseet / National Museum of Denmark / Nationalmuseet: 59

Materialets tekster, opgaver og billeder må deles, gengives og bearbejdes, når blot man krediterer ophavet: *'Fangst og fiskeri ved Isfjorden* ved Isfjordscenteret, Ilulissat'.